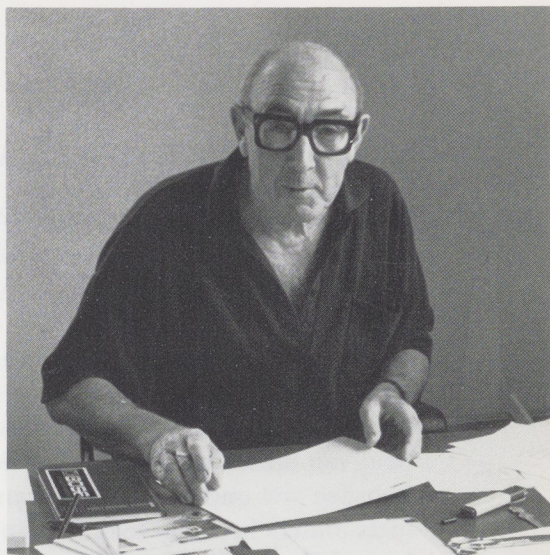

Bij het afscheid van G. J. van der Hoek

Gerard van der Hoek, 1989 (foto Ans Kroon).

Met de pensionering van Gerard van der Hoek per 1 oktober 1990 verdwijnt een nestor van educatief werk aan musea in Nederland. Voordat hij in 1966 naar het Rijksmuseum kwam als Hoofd van de Educatieve Afdeling, had hij al gewerkt in het Gemeentemuseum in Den Haag, het Van Abbe Museum en het Arnhems Gemeentemuseum. Hij heeft alles meegemaakt wat er maar onder de noemer 'educatief' aan musea is uitgedacht. Rondleiden van scholen, daar is het mee begonnen. Maar de voormalige onderwijzer wist maar al te goed dat het de vraag is of wat je er jong inpompt ook blijft bestaan. Van het gezellig kleien in het museum was hij niet zo'n voorstander. Maar waarom gaat het wel en vooral om wie? Om lagere schoolkinderen, middelbare scholieren, om groepen of individuen. Wat moeten we voor wie doen? Van der Hoek deed als eerste onderzoek naar de publiekssamenstelling van een Nederlands museum.

De 'Kunstrip', de kunstkoffer vooral voor scholen, het projektpakket voor scriptieschrijvers, werkstukmakers en spreekbeurthouders, een klankbeeld ter introductie van individuele bezoekers in het museum. Toegevoegde tekst- en beeldinformatie aan tentoonstellingen is nu een vanzelfsprekendheid. Van der Hoek maakte mee, dat die panelen, schotten, tekstblokken en leesplanken er kwamen. In woord en geschrift (o.a. een aantal artikelen in dit Bulletin, waarvan hij redactielid is geweest van 1967 tot 1979) heeft hij gestreden voor educatief werk in musea, dat niet berustte op 'Fingerspitzengeföhle', maar op kennis van kunst. Vandaar ook dat hij er altijd op heeft gehamerd, dat een educatief medewerker in een kunstmuseum in principe een kunsthistoricus moet zijn. Kennis gaat vooraf aan overdracht. Hij vond zijn medewerkers dan ook niet in de wereld van de journalistiek, van het onderwijs of van het welzijnswerk, maar onder kunsthistorisch of historisch geschoolden. Hij maakte ook de botsing mee met kunsthistorici die zoiets helemaal niet nodig vonden; kunst spreekt immers in kleine kring voor zichzelf. Woede over infantilisering van kunsthistorische informatie, over hurken naast bezoekers. En als die niet-wetende bezoekers wel bleken te bestaan, dan moesten

ze volgens velen maar beter niet komen. Als er ooit een museum voor educatief werk aan musea zal komen – zou de musealisering van de samenleving zover gaan? – dan zal daarin zijn carrière breed worden uitgemeten in enkele Van der Hoekzalen. Ik zal dan opnieuw onder de indruk raken van de ongelofelijke creativiteit en geestelijke dynamiek van deze pionier.

Van der Hoek maakte ook de even verwarrende als spectaculaire veranderingen in waardering voor educatief werk in musea mee. Eens de hoogmoed van wetenschappers en kenners die geen boodschap aan publiek hadden en de toegankelijkheid van musea en museale activiteiten aan anderen overlieten. (Die anderen hoorden wel ondergeschikt te zijn en te blijven, al was het alleen maar omdat zij niets anders hoorden te doen dan eenvoudig te zeggen wat hogere geesten aan kunst beleefden en ontdekten). Daarna de politieke inzet van ministeriële ambtenaren, die een 'Umwertung aller Werte' nastreefden en in musea alles ondergeschikt wilden maken aan wat participatiebeleid werd genoemd. De yuppe blaaskakerij van marketers, die zich niet om inhoudelijkheid bekommeren maar alleen om de 'afzet van het produkt', dat wil zeggen om bezoekersaantallen. Educatief werk gedurende 35 jaar was voetballen op een veld waarvan niet alleen de lijnen werden verlegd, maar waarvan ook de doelen onverhoeds werden verplaatst. Het heeft Van der Hoek niet van regelmatig scoren afgehouden, al ging dat ten koste van enkele blessures.

Vorig jaar september hield Gerard van der Hoek een speech over samenwerking tijdens het ICOM-congres. Daarin demonstreerde hij weer eens zijn tot lering en vermaak stemmend woordvormend vermogen. Niemand kan beter dan hij spreken en schrijven in slagwoorden. 'Educa-Provincie' heette zijn veld van werkzaamheid in die lezing. Er was zelfs sprake van een ghetto in de Educa-Provincie. Hoe kwam dat daar? Voor een groot deel door de educatieve werkers zelf. Zolang 'educatief' zijn activiteiten niet geïntegreerd krijgt in het organieke museumprogramma, zolang zal de waardering voor de educatieven en hun werk achterblijven bij de waardering voor wat als museale hoofdtaak wordt gezien. Ik zou aan deze waarheid één toe willen voegen: zonder Gerard van der Hoek had educatief werk aan Nederlandse musea nooit de belangrijke plek gekregen die het nu heeft, zeker niet aan het Rijksmuseum. Er is de tragische omstandigheid, dat niemand beter dan hijzelf op zijn vibrafoon een 'tune' ter afscheid zou kunnen spelen. Ik draai voor hem nog een keer die wonderschone pianola-rol van Fats Waller: 'Your time now'.